

Što pytaće žiweho pola mortwych? (Luk. 24,5)

Jezusowa smjerc běše za wučomnikow a za žony, kotraž so Jezusej dowěrjachu, wulke njezbožo. Woni běchu přeswědčeni, zo Jezus sebi smjerc zaslužil njeje, dokelž je wšitkim jenož dobroty wopokazał. Woni běchu wjele wot njeho wočakowali, ale nětko bě wšitko nimo. Jezus je mortwy! Jim zdaše so

wšo bjez nadźije być. To jeničke, štož jim hišće zwosta: wšo za chowanje zemrěteho přihotować. Tehodla džěchu tam, hdžež běchu ćichi pjatk ćělo nachwilnje chowali. Žony pytachu Jezusa pola mortwych. Měnju, zo ma to tež něšto dobrego na sebi: Woni njedźiwajcy teho, zo žanu nadźiju njemějachu, zo Jezus jim pomaha, so na městno podachu, hdžež so Jezusowe ćělo chowaše.

Potom pak so něšto sta, čehož so nchtón nadźijał njebě. A tež žony njewědzachu, što so stawa. Row bě prózdny a mužej so zjewištaj. Wěmy, zo běštaj to jandzelej, wot Boha poslanaj. Žony pak to hnydom njespóznachu a so mócnje stróžichu. Jandzelej žo nam prajištaj:

„Što pytaće žiweho pola mortwych?“

Haj, što žony pola mortwych pytaja? Njesu wone so na to dopominali, zo je Jezus někotre razy wo swojej smjerci, ale tež wo svojim stawanju wot mortwych rěča? Njemějachu wone dowěru do Jezusowych slowow? Njeh je, kaž chce, wone znajmjeńša njemyslachu na to, zo jich knjez stanje a w smjerci njewostanje.

Čehož so čłowjekojo dołho hižo nadźijachu, to bě so nětko stało: Smjerc je swoju móc zhubila. Žiwjenje dósta nowu kwalitu. Ličimy z tym, zo je smjerc

porażena, zo je Chrystus žiwy, haj, zo je wón sam žiwjenje – tež za nas?

Dowěrmymy so tola Jezusej Chrystusej, potom tež džiw wěčneho žiwjenja spóznajemy.

Wěčne žiwjenje – to předewšěm rěka: žiwjenje w Božim kralestwje, do kotrehož přez wumrěće přińdžemy.

Křižowany w Slepjanskej cyrkwi

Foto: J. Maćij

Tute žiwjenje je nam Jezus Chrystus zmóžnił. Tuta nadźija na žiwjenje pola Boha nas dđerži w kóždyj situaciji žiwjenja a tež smjercě.

Wěčne žiwjenje – to pak tež rěka: Přez wěru do z rowa stanjeneho Chrystusa so naše zemske žiwjenje přeměni. Potom stajamy znamjenja za žiwjenje. Japoštoł Pawoł mjenuje w lisće na Galatiskich (5,22) tajke znamjenja za žiwjenje: lubosć, wjeselosć, měr, sćerpnosć a dobroćiwosć.

Tak je prašenje jandzela „Što pytaće žiweho pola mortwych?“ tež namołwa na nas, zo bychmy tajke skutki žiwjenja dokonjeli.

S. ALBERT

Křiž

Dom so njesu z křižom swojim
k wěrjacemu stadlešku,
Knježe Jesu, za tobu,
posylnuj mje z křižom twojim,
zo bych, kaž sy přikazał,
tež tón mój rad na so brał.

Kak tež chcył tu derje pobyc
a puć nam'kać do njebja
bjez sylzow a bjez křiža?
Krony njem'že nchtó dobyć,
kiž tu njeje wojował
a pod křižom zbyty stał.

Pokorjenje, poniženje,
sylzowanje, styskanje
rěka puć, kiž horje dže,
potom přińdže powyšjenje,
zbožne swětlo po tej ćmi,
paradiz po pusćini.

Tak sy sam, ty Boži swjaty,
něhdy w twojich čłowskich dnjach
płuwał w sylzach, tyšnosćach,
z křiža k paradizej wzaty,
sy dom šoł do krasnosće,
hdyž bě nimo ćerjenje.

Bych-li z teje wěry padnył,
derje by mi njebyło,
nic minutki ručišo
njebych z mojom křiža ćahnył,
ale Boha rozhněwał
a mój tróšt sej zasypał.

Samoprawdne mórkotanje
z Bohom jenož rozkorja,
k wutraču móc postabja,
to njej' žane dowoňanje
Božej' lubej' pomocy –
ně, ja njesu sćerpliwy!

Z křižom na ramjenju rady
wotsal hić, duch přizwoli,
lěpje budže w Salemi,
wzmi mje bórže jeno z hnady,
Jezu, k tebi, za tobu,
zo tam zbožny doćahnu.

HANDRIJ ZEJLER

Jutrowny spěw

Z jutrami započina so zaso čas swjećenja. Někotři su so šěsć a poł tydženja do jutrow posćili, to rěka so někakje wěcy wzdali. Woni wjesela so wězo wosebje na jutry, dokež je potom skónčnje kónč z posćenjom. Tola tež bjez posćenja so zawěsće hižo na najwažniši cyrkwinski swjedenž lěta wjeseliš.

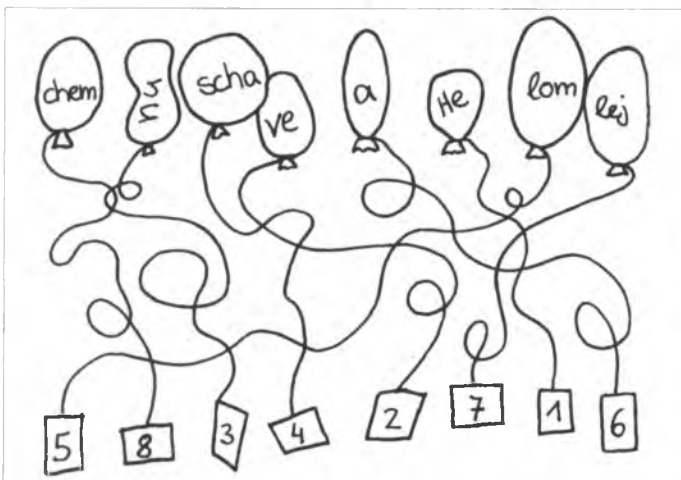
Wosebje w Serbach su jutry ze spěwanjom zwjazane. Mysli jenož na křižerjow, kiž spěwajo po kraju čahnu a Boha chwala. Snano znaješ tež kantorki a jutrowne spěwarki. Prjedy su w kóždy wšy holcy w jutrownej nocy kěrluš spěwajo po wsy chodžili. Džensa spěwamy hišće na swjedenžach abo kemšach. Štwórty nježdělu po jutrach – Kantate – so wosebje na spěw spomina. Něchtóžkuli

z was spěwa snano tež w chórze abo swójbjje. Ze spěwanjom móžeš wjac wuprajić, hač sej myslíš. Wjeselo a zrudoba, žort a próstwa so w spěwach jewja. Hdyž na přikład spěw swojeje najlubšeje skupiny spěwaš, je to za tebe wjeselo.

Tež loni, na džěcacych nabožnym tydženju w Čěskej smy wjele spěwali. W hódančku sym za tebe spočatk spěwa napisała. Hač jón znaješ?

Wjele wjesela při hódanju a spěwanju přeje **JADWIGA**

Wuhodanje: Heaven schalom alejchem (Fretjemj pokoj wšem ludam)

Ze serbskeje kuchnje

Warimy twarožk po recepte Slepjanskich kantorkow

- 4 punty twaroga (mało procentowskego) huzdźimać, nic dać suchi być,
- 0,5 punta butry do gernyka a ju jenož rozběžać dać, něnt twarog na butru kinuć, solić a z kymulku hobsypać,
- 4 jajka na twarog rozbić a wšo prawje derje rozměšać a z
- 3–4 małyimi žyčkami natrona pósypać a na jare małym hognju plapotać dać a pćece zasej měšać a měšać a měšać! Hopytać, až jo wšo derje pćeplapotane! Až jo, da z hognja wzyć, gernyk ze štyrcu pćikryć a čěnuć dać a hakle něnt do małych šklickow roztelować!

Žycimy dobry apetit! Až se prjeni raz njeporadzi, da zasej hopytać! Tak glejko, až se wšo poradzi! My smy tež huknuć musali – ale něnt móžomy jen warić! **LENKA NOWAKOWA**

Recept je wozjewjeny w Slepjanskej narěči.

Štóz ma dalše stare serbske recepty, njech je redakciji za wozjewjenje posrědkuje. Zajimcow, kiž chcedža tajke jědže wupruwować, je dość.

Přednošk

Wo wuznamnym Budyšinskim fararju a pčolarju Hadamje Bohuchwału Šerachu (1724–1773) přednošuje farar Jan Malink z Budyšina nježdělu, dnja 6. meje, w 17.00 hodž. w cyrkwi w Budyšinku.

Přednošk wěnuje so wosebje zaslužbam Šeracha jako farar a Serb. Zarjadowanje je w němskej rěči.

Wutrobnje přeprašuje wšěch zajimcow

KOMITEJ H. B. ŠERACHA

Serbski bus 2001

Lětuši Serbski bus wotjědže, da-li Bóh, 24. meje, na dnju **Božeho spěća**, rano we 8.00 hodž. w Budyšinje na znatym městnje před awtowym domom „Auto-Flack“.

Chcemy sebi w Smochćicach Dom swj. Bena a nowu kapalu wobhladać. W Kamjencu wopytamy najprjedy muzej fararjoweho syna G. E. Lessinga. Serbske kemše změjmy w 11.30 hodž. we wobnowjenej Serbskej cyrkwi. Po tym dowjeze nas bus na Pastwinu horu, hdžež wobjedumy. Změjemy tež něšto časa za wobhladanje rododendronowych kćenjow. Přez rjany doł rěki Połčnica, něhdyšu zapadnu mjezu Hornjeje Łužicy, pojedžemy do Höckendorfa. Tam smy wutrobnje na swačinu z bjesadu do zajimaweje wobnowjeneje tykowaneje fary přeprašeni. Z wulkej lubosću je so tež hižo najwjetši džěl stareje cyrkwy wobnowił. Tam změjmy našu wječornu nutrnosť.

Wokoło 18 hodž. chcemy so do Budyšina wrócić.

Přeprašujemy Was wutrobnje na naš zhromadny wulět.

Přizjewić móžeće so pola Měrcina Wirtha w Budyšinje (tel. 03591 / 605 371). Jězba plaći 50 hr za dorosćenoho, za džěco 25 hr.

HANDRIJ WIRTH

Dušepastyrstwo na lětanišću

Z wotewrjenjom noweho terminala na Drježdžanskim lětanišću 25. měrca bu zdobom poswjećena ekumeniska kapalka. Tu maja pućowacy składnosť wućeknýc z hołka a tołka do čišiny k modlitwje, rozpominanju abo tež k rozmołwje z duchownym. Jónu wob tydžen swjeća so w kapalce kemše.

Tež kulturne zarjadowanja su předwidžane. Nošerjej ekumeniskeho projekta stej sakska krajna cyrkej a Drježdžansko-Mišnjanske biskopstwo.

Poskitki dušepastyrstwa na Drježdžanskim lětanišću su wozjewjene w informaciskim łopjenu, kotraž je so wudało we wšelakich rěčach, tež w serbsčinje. Nimo informacijow stej w nim wotčišćanej modlitwa a 23. psalm. Wo serbske wudaće je so postarał Handrij Sembdner z Drježdžan.

Drježdžanske lětanišće je sedme w Němskej, na kotrymž so poskićuje dušepastyrstwo. Dalše su w Frankfurće n. M., Kielu, Berlinje-Schönefeldze, Mnichowje, Stuttgarće a Hamburgu.

T.M.

Čas žiwjenja serbski duchowny

Farar Herbert Nowak 85 lět

Serbski institut ma w Choćebuzu watnožku. A šoseja wot Budyšina do Choćebuzy wjedze přez wjes Gołynk. Přeco, hdyž sym z awtom do delnjolužiskeje watnožki po puću, hladam – krótko před cilom – po prawej stronje dróhi na Gołynkowski staru šulu. Tu jes, jako štwórtysyn wjesneho „ceptarja“, dnja 23. apryla 1916 Herbert Nowak narođił.

Hižo w džěcatstwjě jubilara su w Gołynku jenož hišće starši ludžo serbsce rěčeli. Ale jeho „Dešankowska stara mama“ bě ze znajomosćemi w němčinje horde wuwzaće w swojej wsy. Wučerjo w mnohich kónčinach Delnjeje Łužicy dyrbjachu po přenjeje swětowej wójnje z nowackami najprjedy „maminu rěč“ naložować, zo bychy tući něšto zrozumili ... „Bětko“ Nowak chodžeše z džěsać lětami na Choćebuski gymnazij. Potom scěhowachu džělowa služba, studij a wójnska winowatosć. Jako „njespušćomny“ běše serbski třělc, zasadženy při poľnočnej fronće, „von Beförderung ausgeschlossen“. Jemu njebě ani 30 lět, hdyž je so Třeći reich sypnył. Spočatk oktobra 1945 wróći so Herbert Nowak z jatby strowy domoj, zo by nastupił powołanje, ko-

trež bě do wójny w Lipsku, Wróclawju a Berlinje studował. 9. decembra ordinowaše so na fararja ewangelskeje cyrkwyje Berlina a Braniborskeje.

Farar Nowak česćeše sej staršiske džědzinstwo, wón bě wot młodych lět sem wědomy Serb. Při imatrikulaciji na Lipsčanskej uniwersisce žnjeješe mjerzanja, dokelž njebě jako narodnosć „deutsch“, ale „wendisch“ do „Ahnennachweisa“ zapisał. Jako student absolwowaše 1936/37 wuchodny semester we Wróclawju; tam bě – kaž skoro 100 lět do toho Smoler – z pólskimi komilitonami zhromadnje žiwy a srěbaše pólsku rěč a kulturu ze zapalom do so. Wón drje so z Němku Gerdu Hildegard Scheskat woženi, ze wšěj konsekwencu pak přesadzi, zo rěčachu jeho šěsć džěći delnjoserbsce. Nowak bě Bogumiľej Šwjeli kwoli teologiju studował (byrnjež by so tež rady z lěkarjom stał), dósta 1939 stipendij wot fararja Běgarja a dyrbyeše za to slubić, „sich nach abgeschlossener Ausbildung um eine wendische Pfarrstelle im Kreise Cottbus zu bemühen bzw. eine (...) vakante wendische Pfarrstelle zu übernehmen“.

Woprawdže běše Herbert Nowak čas žiwjenja serbski farar – ale w Pěš Dubach blisko Wódry a w Drjowku, hdžež praktisce njebě serbskich wosadnych. Personalna politika cyrkwinskih instancow bě přećiwu Serbam wusměrjena, tehdomniši Choćebuski generalny superintendent wotpokazowaše wjackróć Nowakowe přeće za serbskej faru. Z njepowalnym powołanskim etosom a „wuběganjom“ do literatury a wědomosće je duchowny tutu situaciju znješ, w dwěmaj diktaturomaj je čakał, „až pšidu zasej lěpše case“. Tragika jeho biografije pak wolóži so z tym, zo nazhoni jubilar – kaž w svojich memoirach 1991 pisaše – „wjerašk svojogo žywjenja w starstwje“.

Zawěrnó, džakowano skupinje Serbska namša bě fararjej Nowakej wot srjedź 80tych lět skónčnje poprate před serbskimi ludžimi serbsce předować. Džěl jeho předowanjow je Budyske serbske nakładnistwo mjeztym wudało. Nowak je rodženy rěčnik, štož wón hač do džzensnišeho w delnjoserbskim rozhlósu dopokazuje. We wuběru słowow, w intonaciji a wurěkowanju wobknježi bohatu, diferencowa-

Farar Nowak 1991

nu delnjoserbsčinu kaž z jeho sobubratrow jenož hišće předar Juro Frahnow. Je čuć, zo je Nowak – město toho, zo by sej wotpočink poprał – z cylej wutrobu při wěcy.

Ale Herbert Nowak ma tež krute mjeno w serbskim pismowstwje. Na mjezynarodnym ferialnym kursu za serbsku rěč a kulturu je delnjoserbski docent Manfred Starosta studentow přeco zaso z pomocu Nowakowych powědančkow wuwučował – nic tak jara dla literarnych, bóle dla rěčno-stilistiskich kajkosćow tuteje krótkoje prozy. Drjowkowski farar, wot lěta 1997 nošer Myta Čišinskeho, je stajnje z nutřkowneje potreby tworil: „Pisař som wostał až do žinsajšneho dnja“, je wón před džěsać lětami zwěsćil. K jeho wažnym publikacijam słuša konwersaciska kniha „Powědamy dolnoserbski“ we wjacorych nakładach. Běžnje čišći Nowy Casnik jeho nabožne rozmyslowanja, ale tež překwapjace, žortno-ironiske dopomnjenki z dalokich, młodžinskih lět. Jako młody teologa je do Mašicy Serbskeje zastupił, a džensa je wón čestny člon tutoho dostojneho wědomostneho towarstwa.

Přejemy fararjej Nowakej dale dobrou strowotu a tworičelsku žilku, zo bychmy jeho markantny hlós a jeho pilne pjero hišće dołho w serbskich medijach scěhować móhli.

DIETRICH ŠOLTA

Jubilar mjez serbskimi zastojnskimi bratrami 1987 na serbskim cyrkwiskim dnu w Hrodzišću, wotlěwa: Jan Malink, Gerhard Wirth, Herbert Nowak, Siegfried Albert, Jan Paler, Gerat Lazar

Foće: priw.

20. apryla před 55 lětami zemrě w sowjetskej wójskej jatbje angažowany Serb a slawist dr. Pawoł Wirth. Je to džeń, na kotrymž wopominaja tysacy halekajo narodniny zlóstnika, kotryž je Europu do zahuby wjedł a miliony ludži do smjerće čeril, tež mojeho nana. Pawoł Wirth je tutoho muža a jeho stronu wot započatka sem jara kritisce posudžował a wotpokažal. Hižo hdyž bě přeni króć z wójny doma na dowolu, rozprawješe wo němskich zlóstnistwach w Ruskej a bě poľny staroscow, što drje nas po skónčenju wójny ze stron dobyčerjow wočakuje.

Sobujeći, kiž běchu hač do kónca z nim hromadže byli, rozprawjachu, zo je KGB Pawoła Wirtha hišće doľho po jeho zajecu přeco zaso přestyšował. Mějachu jeho za spiona, dokelž derje rusce a ukrajinse rěčeše. Dotal strowy, wón njewočačkowano za někotre hodžiny zemrě. Sebjemordarstwo je po mjenjenju sobujatych wuzamknjene, dokelž žedžeše so jara domoj za swójbnymi a Łužicu. Hač je KGB so postaral wo namócny kónc? To so tuka, ale dopokazow njeje. Wo jeho smjerći zhonichmy lěto pozdžišo wot sobujatych, kiž běchu so domoj wróćili.

Pawoł Wirth je so 11.8.1906 jako šeste džěćo ratarja Handrija Wirtha a jeho mandželskeje Hany rodž. Rjenčec w Stróži pola Rakec narodžił. Nutrny počah měješe k maćeri. Nan, wobdarjeni a hibićiwý muž, so z „Wy“ narěča. Na njeho zhladowachu džěći z česćownosću, ale nic bjez přichilnosće. Poměr mjez bratrami a sotrami bě čas žiwjenja jara wutrobny, štož je so tež na potomnikow přenjesło a so hač do džensnišeho we wulkim přiwuznistwje zdžeržalo.

Hač do šesteho lětnika wopyta Pawoł Wirth dwurjadownisku šulu w ródnej wsy. Wot 1918 do 1921 chodžeše na gymnazij, najprjedy do

Mój nan Pawoł Wirth

K 55. posmjertninam
dr. phil. habil. Pawoła Gerharda Wirtha

Wojerec, potom do Budyšina. Wulkeho styskanja dla wobě šuli wopuši. Pawoł bě ze wšěch třoch Wirthec bratrow najbóle čućiwy. Čerpješe čas žiwjenja pod wěstej sentimentalnosću, kotraž měješe po jeho mjenjenju swoje korjenje we wuskim počahu k maćeri. Džakowano prócowanju fararja Kaniga, wučerja nabožiny a řačonščiny na Budyskim gymnaziju, wróći so do Budyšina a wopyta Krajnostawski wučerski seminar. Po wuspěšnym zakónčenju džělaše něšto měsacow jako pomocny wučer w Zarěču.

W zymskim semestru 1927 pada so, zaso pohojnowany wot fararja Kaniga, na studij do Lipska a 1929 do Berlina. Za to trjebaše někotre přidatne wotzamknjenja. Mjez druhim zložil w běhu 10 měsacow graecum, štož swědči wo jeho rěčnej nadarjenosći, ale tež pilnosći a zaměrnosći. Jeho hłowny studijny předmjet bě slawistika, wopyta pak tež čitanja w teologii, filozofiji a germanistice. Dokelž pochadžeše z njezamóžitych poměrów, je jeho kaž tež bratra Gerharda za čas studija pjenježnje podpěrała sotra Hana. Wona bě chorobna sotra w Arnsdorfje a wěnowaše so cyle bratromaj, doniž so njewoženišaj.

Hłowny zajim Pawoła měriješe so na serbsku rěč a jeje dialekty. Natoči tójšto tačelow z rěčnymi přikładami wšelakich kónčin. Tačeje su jónkrótna dokumentacija serbskeje rěče a chowaja so džensa w Budyskim Serb-

skim instituču. Za swoje přepytowanja je drje wopytał kóždú wjes, w kotrejž so hišće serbsce rěčeše. Wuslědk wědomostneho džěla bě 1933 promocija na doktora filozofije.

Po studiju džělaše Pawoł Wirth wot lěta 1934 jako wučer w Malešecach, Klukšu

Dr. Pawoł Wirth ze synom Jürgenom wokoło lěta 1943 Foto: priwatne

a Budyšinku. Krute přistajenje we Łužicy bě jemu jako Serbej w fašistiskim času zapowědžene. Tohodla džěše 1936 jako wučer do Kleinmachnowa na južnej kromje Berlina. Blisko stolicy měješe lěpše wuměnenja za wědomostne džělo, wšako bě sobustaw Pruskeje akademije wědomoscow a hotowaše so na habilitaciju. Zložil ju nalěto 1941. Powołanje na docenta za slawistiku při Kejžora Wilhelmowej uniwersice (džensa Humboldtowa uniwersita) bě jemu wěste, njebyli wójna byla.

1934 woženi so z Minnu Elisabeth Zülch, hudźbnje jara nadarjenej burskej džowku z Hessenskeje, kotruž bě za čas jeje spěwneho wukublanja při wustupje w Kasselu zeznał. Ze zmandželenjom

wona swoju hudźbnu karijeru spuši. Husto je so mi prajiło, zo bě poměr mjez nimaj jara zbožowny a harmoniski. Nahle so wón skónči ze zažnej smjerću mandželskeje 7.1.1939. Młoda swójba bě sej ze swojim 1937 rodženym synkom na hody do Łužicy dojeła. Mandželska wočakowaše druge džěćo, dóndže ke komplikacijam, mać a džěćo zemrěše.

Spočatk wójny zwolachu Pawoła Wirtha, kiž njebě nihdy wojserce, ale skerje pacifistisce zmysleny, do wojačkow. Bu jako toľmačer w lěhwach wójskich jatych zasadženy. Z toho časa mam swoju přenju dopomnjenku na njeho. Nan jara wjele kurješe. Zo bych jeho při wopyće w Neubrandenburgu, hdžež bě tehdy zasadženy, zwjeselił, běch nazběral wuschnyte běrnjace želo. Sobu kurjacy towarš mjenješe, zo ma běrnjacy tobak trochu plěsniwy slód, mój nan pak zmužiče dale kurješe. Tehdy dyrbjach jemu slubić, zo ženje kurić njebudu. Jako myto za to chcyše mi, hdyž budu 18 lět stary, awto kupić. Nastupajo moje powołanje přeješe sej, zo bych so stał z lěkarjom. Tute přeće bě tež na tačel rěčał. Sym je spjelnił. Dalša dopomnjenka: Na domjězbje z dowola wopytachmoj džěda a wowku w Hessenskeje. Na zahrodže třělích do hólca, kiž runje nimo džěše, jabluko a trječich jeho do hłowy. Na to zwola mje nan k sebi a wotložil mi (drje jeničku, kiž sym hdy wot njeho dóstał) plistu – z prawom, kaž mjenju. Hdyž bě posledni króć na dowol přijět, přinjese mi (po mojim džensnišim slódze rjanu) špodkatu čapku sobu. My hólcy pak chodžachmy tehdy w čapkach, kaž je landserojo nošachu. Njerodžach wo nanowu čapku, z čimž jeho hłuboko zrudžich. Při rozžohnowanju na kóncu dowola jara plakach. Bě to bylo rozžohnowanje na přeco.

DR. JÜRGEN WIRTH

Powšitkownje wobsteji mjenjenje, zo leži serbska wumělska hudźba zašłosće na stolpomaj Kocora a Krawca (ewtl. hišće Pilka – wo tym w přichodnym čisle našeho měsacnika). Ale to wězo njeby dosahało a tomu tež tak njeje. Zo hižo před Kocorom (a w cyrkwinskej hudźbje na příklad létstotkaj před nim) kaž tež w jeho době a po njej wurjadne wosobiny na dobro serbskeje hudźbneje kultury skutkowachu, dyrbi so přeco znowa wuwědomić.

Jedyn z tych, na kotrehož by so měło w tajkim zwisku eksplicitnje pokazać, je wučer, chórowy dirigent, kantor a komponist Jan Arnošt Frajšlag (Johann Ernst Freyschlag). Pochadźacy z Debsec běše po studijach na Budyškim Krajnostawskim wučerskim seminarje hač do wysokeje staroby w Hornjej Hórcce doma.

W myslach na Frajšlaga

(22.11.1869 – 8.4.1951)

nym archiwje. Cyłe registrowane zawostajenstwo tam wobsteji z dweju čerkeju wobalkow z dohromady 8 dopisnicami: dvě z wojskeje služby domoj (z dnja 8. 10. 1916 a 17. 2. 1917) kaž tež šěsć z Weimarskeho časa: na prof. dr. Otu Wićaza w Stollbergu (z dnja 12.1.31) a na wyšeho wučerja Melzera (Słodeńka) w Pančicach-Kukowje (z dnja 29.10., 14. a 21.11.29 resp. 11.2. a 7.3.30). W poslednich dze wo hudźbne naležnosće (Krawc, koncertne přihoty a podobne). Dale njenamakaš ničo (hač

Wučer Jan Arnošt Frajšlag

Foto: Serbski institut

Słowakskeje) pola stareho Simona Frajšlagowu ediciju „Tři spěwy za jedyn hlós z přewodom klawěra“, kiž je Domowina 1949 k jeho 80. narodninam wudała. A 1989 instrumentowach za swjedženski program SLA jeho woblubowanu a popularnu chórowu składb „Krasna družka“. Rawp naspomni w swojej knize z lěta 1959 „17 mjenje znatych wumělskich spěwow z přewodom klawěra“, „nahladnu ličbu wokalnych kompozicijow, cyrkwinskih a swětnych,“ kaž tež „wjele rjanych němskich chórow“. Je to najskerje snadne, ale snano tola

hódne zawostajenstwo – za nas abo traš tež z wěstym (móžnym) wupromjenjenjom znajmjeńša na cyłe regionalne hudźbne stawizny dwurěčneje Łužicy abo wuchodneje Sakskeje. Štó pak to wě, a kak by so tole móhło wuwědomić resp. w džensnišej hudźbnej praksy reflektować ...?

Pišo tutón nastawčk, pinkotam sej na klawěrje 1949 wudate wumělske spěwy Frajšlaga: „Pod hwězdami“ (Čišinski), „Wnocy“ (Lajnert) a „Wusni, jandželko“ (M. Nawka). Su to hłubokomyšlné melodije z wustojnje tworjenym, zdžěla kontrapunktskim (to rěka: spěwny hlós nic jenož prosće podpěrowacym) klawěrnym přewodom – potajkim woprawdźite drohoćinki słowjanskeje romantiki a chlósćenki sylneje muziskeje wobdarjenosće. Prašam so, čehodla tajke něšto lědma na koncertnej žurli slyšach – a hdže je wono w archiwje serbskeho rozhłosa schowane (njerěčo ani wo tačelowych nahrawanjach)? Wězo dyrby sej tute prašenje tež sam stajić, jako jednemu, kiž steješe wjac hač 20 lět na zamołwitym městnje w serbskim hudźbnym žiwjenju. Tójšto je so zakomdžilo. Jenož: Štó tole džensa wuhladkuje – njesebičnje, dušnje, ze serbskonarodneje zmyslenosće? A na koho móžeš so džensa w tajkich prašenjach wobroćić ...?

DETLEF KOBJELA

Ródny dom Frajšlaga w Debsecach, spotorhany w lěće 1998

Foto: T. Malinkowa

Chceš-li so džensa z duchownymi wukonami Frajšlaga zaběrać, dyrbiš wróćo hić na Rawpowu přeničku „Ze Serbow hudźby“ z lěta 1959. Wotheadajo wot někotrych datow w serbskim biografiskim słowniku namakaš tam znajmjeńša mały wotřezk wo hudźbnym skutkowanju a tworjenju tuteho našeho wumělca z pospytom wěsteho hódnoćenja (w dalšimaj edicijomaj awtora z lěta 1966 resp. 1978 je mjeno Frajšlag jenož hišće naspomnjene). Wostanje wopyt w Serbskim kultur-

na znate wozjewjenja w spěwnikach atd.), žane hudźbne rukopisy a podobne – hdže wone su ...?

Přeni króć wědomje registrowach komponista Frajšlaga jako šuler na Choćebuskej SRWŠ. Při wšědnym obligatoriskim zahajenju šulskeho dnja ze spěwanjom zanjesechmy rady jeho narodnopatriotisku hymnu „Łužica moja“ na tekst Pawoła Wićaza. Lěto po maturje kupich sej 1963 při składnosći dnjoweho přebywanja w Budyšinje (před wotjězdom na kulturny zajězd do

Šula w Hornjej Hórcce, w kotrejž je Frajšlag lětdžesatki wučerit a bydlił

Foto: T. Malinkowa

Julius Riota narodzi so před sto lětami, dnja 22. apryla 1901, w Drježdžanach. Nan bě katolik francoskeho pochada. Mać pochadžeše z Drježdžan, mějo tež wěste serbske korjenje. Syn wotrośce po woli maćerje ewangeliski. Ze 16 lětami, jako gymnaziasť Křižneho gymnazija, započła awtodidaktisce serbsku rěč wuknyć. Po złoženju abituru studowaše teologiju w Lipsku, w Halle a we Wrocławju. 1919 přistupi Maćicy Serbskej. Wjacore razy wobdžěli so na serbskich homiletiskich seminarach, a to w Hrodzišću pod fararjom Mrózakom a w Budestecach pod fararjom Domašku. 1923/24 bě hlowny starši serbskeho studentstwa a nješeše zamołwitosć za schadźowanu serbskich studentow 1924 w Hornjej Hórcce.

Po tym zo bě 1924 zložil přeni teologiski eksamen, prócowaše so wosada w Rakecach wo njeho, tola cyrkwinska wyšnosť to wotpokaza, dokelž njebě hišće zložil pruwowanje wólbokmanosće. Rakečenjo pak so njepodachu a zamknjachu prosće cyrkwine durje, hdyž měješe so město Riota zapokazać farar Rjenč. Na to so Rjenč do Barta přizjewi. Wojowanje wo Riota zbudzi kedźbnosć po cylej Sakskej. Hdyž bě Riota 1926 zakónčił swój wikariat w Canitz pola Oschatza, wuzwoli jeho Rakečanska cyrkwinske předstějicerstwo za swojeho fararja. Swjatočne zapokazanje dnja 10. oktobra wukonješe k poslednjemu razej tajny cyrkwinski rada Rosenkranz jako zastupjer wokrjesneho hejtmanstwa. Samsne léto založi so Budyska superintendentura, kotraž wot nětko ordinacije fararjow přewza.

W swojich přních Rakečanskich lětach skutkowaše Riota jako horliwy Serb. 1928 přistupi serbskemu Sokolej. Wjersk jeho serbskich prócowanjow bě přewjedženje Domowinskeho zléta 13. julija 1930 w Ra-

Farar Julius Korla Emil Riota

kecach. Kaž mi farar Lazar-Bukečanski rozprawješe, přédowaše tehdy cyle zahoriće: „Džeržec dyrbimy Serbstwo, džeržec, džeržec...!“ Zdobom angažowaše so we „Wysokocyrkwiskim zjednoćenstwje“ a prócowaše so wo swjatočne liturgiske žiwjenje w swojej wosadze. 1933 zastupi do NSDAP a do SA.

Mjez serbskimi fararjami bě wón tón, kotryž najangažowanjšo skutkowaše jako „Němski křesćan“ (DC). Serbske kemše wot léta 1933 hdys a hdys wupadnychu, zo by džeržal město nich „pólne kemše“ za člonow SA. 1934 hóršachu so Rakečanscy Serbja dla wotstronjenja serbskeje paćerskeje wučby a dóstachu podpěru noweho předsydy Domowiny, Pawoła Neda. Susodneho fararja Malinka we Łazu, z kotrymž bě měl do 1933 wuske zwiski, wón nětko wobčušlowaše. W třicetych lětach dožiwi Rakečanska wosada najsyljši spad cyrkwinskeho žiwjenja w swjich stawiznach.

18. měrca 1938 so Riota wot gestapo zaja dla přeńdženjow přećiwu paragrafomaj 175 a 176,3 tehdyšeho chłostanskeho prawa. W oktobru 1938 wzda so swjich prawow jako farar Rakečanskeje wosady a sakskeje krajneje cyrkwyje. 1941 pušćichu jeho z koncentraciskeho lěhwa. Ze swojeje maćerju bydleše w Pušericy młynje pola Huski a džěłaše w składze AEG w Budyšinje. Hody 1941 wopyta skradžu ewangeliske kemše w Husce. Tola hižo bórže nawjaza zwiski z Budyškim tachantstwom a jednaše wo přestupje ke katolskej cyrkwi, štož pak ordinariatny rada Soppa wotpokaza.

W aprylu 1944 zwotachu

jeho do „Organizacije Todt“, kotraž twarješe za potreby němskeho wójska. Riota bu w sewjernej Francoskej zasađženy. Po inwaziji angloameriskich wójskow přizjewi so dobrowólne do němskeho wójska, zo by móhl, kaž pozdžišo pisaše, „na statne kóšty emigrować“. 25. junija 1944 přińdže do britiskeho zajeća.

Julius Riota, měšnik na Hawaii (1901–2000)

Foto: Serbski institut

W lěhwje za wójskich jatych přestupi ke katolskej cyrkwi. Džěłaše jako tołmačer za BBC a při překublanju wójskich jatych. Připódlu wopyta seminar za katolskich studentow teologije. Wot léta 1947 bydleše na dvě léce w misioniskim domje St. Wendel w Posaarskej. Wottam poda so 1949 do klóštra benediktinow w Chevetogne w Belgiskej, hdžež pěstowaše so starosłowjanska liturgija. Tam bu Riota wuswjećeny na diakona Ukrainsko-uněrowaneje cyrkwyje. Tuta prawoslawna cyrkej připóznaje wodźacu rólu bamža a so tohodla wot tamnych prawoslawnych cyrkwjow njepřipóznawa.

1951 powoła so Riota do Toronta w Kanadze, hdžež dósta měšniku swjećiznu „sub conditione“, potajkim jenož za tón pad, zo ju hišće nima (wšako bě hižo ordino-

wany farar byl a bě dóstał přidatnu swjećiznu „Wysokocyrkwinskeho zjednoćenstwa“). Skutkowaše nětko jako měšnik Ukrainsko-uněrowaneje cyrkwyje w Toronće a wokolinje. Wot léta 1958 sem přewjedže seminara a čitanja wo Serbach na uniwersiće w Toronće. 1959 wozjewi monografiju wo serbskej agendze z léta 1596. 1964 promowaše z disertacijou wo germanizaciji serbskich wosadow. Dale přiwobroći so swojeje zaběrje z młodych lět, přeslědženju mjetełow (entomologiji), a běše „ekonomus“ biskopstwa Toronta.

1975 přesydli so na Hawaii. Hačrunjež bě jemu hižo 74 lět, skutkowaše tež tu jako měšnik při St. Sophia Ukrainian-Greek-Catholic Church we Waianae. Swjećěše kemše po słowjanskim ritusu a staraše so dušepastyršce wo 250 swójbow. Wudžeržowaše zwiski ze wšelakimi Serbami a bě jako abonent serbskich časopisow, tež Pomhaj Bóh, wo serbskim žiwjenju wobhonjeny. 1996 poda so farar Riota na wuměnk. Wón zemře po dlěšim času wothladanja 6. meje 2000 w starobje 99 lět we Waianae na kupje Honolulu.

Wusudy wo Rioće su jara wšelake. Njeboh superintendent Wirth měješe jeho za „demonisku naturu“ a njeprěješe sej, zo by so wo nim w Pomhaj Bóh pisało. W oficialnym nekrologu jeho poslednjeje wosady rěka, zo bě wón za čas wójny aktiwny w spjećowanskim hibanju. Tole pak na žadyn pad njepřitrjechi. Dopomnich so při zestajenju zwonkownych faktow jeho žiwjenja na słowo Swjateho pisma: „Budžeš njewobstajny a budžeš čekać na zemi.“ Zajimawe je, zo je přežiwił swjich štyrjoch naslědnikow w Rakečanskej wosadze: fararjow Meltku, Uhlmana, Šoltu a Lazarja. Nječ wotpočuje farar Riota w Božim měrje.

JAN MALINK

Wopyt w Chrjebi

Na slědach založerja Pomhaj Bóh dr. Bjedricha Selle

Před 110 lětami, k jutram 1891, bě tehdy 33lětny Chrjebjanski farar dr. Bjedrich Sella wudał přenje čisło Pomhaj Bóh. Přečinu dosć, so na městnje jeho skutkowanja rozhladować za jeho slědami.

Hdyž so pola Chrjebjanskeho fararja Andreasa Rietschela na wopyt přizjewju, njeprajitej jemu ani mjeno časopisa ani mjeno jeho založerja ničo. Dny pozdžišo, hdyž mje přecelnje wita, wě so dopomnić: Farar Sella, njebě to tón, kiž je do Tirola wotešo? Tak je. 1895 je wotešo do Awstriskeje, hdžež je po nimoměry plódnym skutkowanju wysoko česćeny 1931 zemrěl. Farar Sella je jenož jednać lět w Chrjebi pobyl, wot lěta 1884 jako wikar, wot 1886 jako farar. Što wšitko pak je w tutym času zdokonał: dospołne nawuknjenje serbsčiny, 1886 přistup Mačicy Serbskej, 1886 wonkowne a 1887 nutřkowne wobnowjenje cyrkwy, 1889 zmandželenje, 1890 doktorat na uniwersice w Halle, 1890 založenje towarstwa nutřkowneho misionstwa za Nisčanski wokrjes, 1891 zastojnstwo wokrjesneho šulskeho inspek-

nowu faru zamurjowachu Chrjebjensku kasetu, do kotrejež běchu tež čisło Pomhaj Bóh položili. Bě to tehdy hižo 41. lětnik.

Farar Rietschel je džesać lět w Chrjebi. 1991 je z Durinskeho lěsa sem přičahnył. Skerje připad bě jeho do Łužicy dowjedł. Z mandželskej běštaj pytałoj přihódne městno, hdžež mógła wona džělać jako lěkarka a wón jako farar. Chrjebjenski je so poskićila. Mandželska ma swoju praksu napřećo farje, w něhdyšej cyrkwinskej šuli. Z tuteje šule bě na Rujanach rodzeny Němc Bjedrich Sella na swojim přenim dnju w Chrjebi widzał džěci přinć a bě slyšał jich serbsku bjesadu. Tehdy bě wobzamknył, zo nawuknje serbsce. Džensa ma Chrjebjenski jenož hišće zakładnu šulu. Tež tuta je w swojim wobstaću wohrožena, a serbsčina so tu hižo z časa přewrótá njepodawa.

Wot Bartskeho fararja, přecela ze studentskich lět, bě farar Rietschel wědzał wo dwurěčnosći Łužicy. Wćipnosći na to, što jeho serbskeho wočakuje w Chrjebi, pak je spěšnje slědowało přeslaćenje. Běžnje serbsce rěćeć hižo ničo njezamó w jeho nowej wosadze. Prosyć dyrbeše, zo by jemu scyła hišće něchtó ze starych něšto serbskich słowow prajił. Jedyn znaješe hišće serbski Wótčenaš, družu serbske wudmo abo sakrowanje. Ně, serbskeho farar Rietschel w Chrje-

Farar Andreas Rietschel bjanskeje wosadze hižo ničo spóznać njemóže. Skerje přerazy tu šleski duch. Šleska je ludžom wažna, serbskosć je zabyta. Při kajkichžkuli schadzowanjach a swjedženjach zaspěwaja sej šlesku hymnu. A to druhdy z tajkim podzynkom, zo fararja Rietschela, kiž je sam 1943 rodzeny a 1947 ze swójbu wuhnaty Šlezičan, sčasami zyma woběhuje.

Farar Sella bě w swojim času měł zastarać štyri wsy Chrjebjanskeje wosady, farar Rietschel ma k tomu hišće susodnu Rychwałdsku wosadu na starosći. Hišće lětsa so jeho teritorij ze strukturnej reformu powjetši. Dwaj fararje, Klětnjanski a Chrjebjanski, změjetaj potom wobstarać wjacore wosady hač dele do Wochoz a Hamora.

Farar Sella je měł 1 300 wosadnych, z kotrychž je přišlo wšědnju njedzelu 400 do 500 a na swjatych dnjach dwójce telko kemši. Farar Rietschel ma džensa w Chrjebjanskeje wosadze 800 dušow, na wšědných njedzela 10 do 15, patoržicu na 220 kemšerjow. Tehdy je kantor na piščelach hrał, džensa nimaja nikoho, kiž by k tomu kmány byl. Na kemšach spēwa so zwjetša a cappella abo po hudźbje z rekordera.

Stupimoj z fary. Pohladnu zboka na kólnju, do kotrejež je farar Sella něhdy štó wě kelko króć stupał, a na cyrkej z dwěmaj kulomaj chorhojomaj na wěži. Do jedneje z kulow je farar Sella 1886, hdyž je dał cyrkej wotwonka wobnowić, položil tež Serbske Nowiny. Hač tam hišće su, wysoko nad Chrjebjem? 1685 natwarjena cyrkej je rjana, krótko před přewrótom wobnowjena. Křižowaneho abo swěćniki na wołtarju njewuhladaš. Wšě drohoćinki su wob tydzeń zezamkane do trezora. Zadobyl so tu ženje hišće ničo njeje, ale je to tu tak z wašnjom. Dwě napismje so na wobloženu piščeloweje lúbje namakatej, wobě serbskej, wobě skutk fararja Selle z lěta 1887.

Jědu dom, nimo fary, w kotrejež fundamentce so chowa čisło Pomhaj Bóh. W Chrjebi jón hižo ničo nječita ani njeznaje. Při wšem: Džak dr. Sella. Pomhaj Bóh je so dočakał swojich 110. narodnin!
T.M.

Serbskej hronje na wobloženu piščeloweje lúbje w Chrjebjanskeje cyrkwi

tora, 1891 založenje a štyri lěta redigowanje Pomhaj Bóh, tehdy tydženika, 1892 založenje šule w Mikowje ...

Na farskim dworje je jenož hišće niska tykowana kólnja z časa fararja Selle. Fara, do kotrejež zastupju, ma nad zachodom napisanu lětoličbu 1931. Tykowana fara z kónca 18. lětstotka, w kotrejež je dr. Sella žiwy byl, je so nazymu 1930 wotpalila. Jenož fararska swojba a farski archiw so tehdy wuchowašej. Do 1931 položeneho zakładneho kamjenja za

Fara a cyrkej w Chrjebi. Boži dom pochadza z lěta 1685, fara z lěta 1931. Fota: T. Malinkowa

Złotej kwasaj

W kruhu swojich swójbnych woswječichu sobotu, dnja 24. měrca, Grofic mandželskaj w Chasowje a Nalijec mandželskaj w Budyšinje swój złoty kwas. Wobaj poraj běštej so jutry 1951 woženiloj. Swjedženska Boža služba za Korlu Nalija a jeho mandželsku Friedegund rodž. Kaplerjec wotmě so w Marje Marćinej cyrkwi w Budyšinje. Grofic mandželskaj Arnošt a Elsa rodž. Paulec woswječičtaj swój jubilej ze serbsko-němskimi kemšemi w Njeswačidskej cyrkwi, hdžež běštaj so před polsta lětami zwěrowaloj.

Jubilejnymaj poromaj přejemy do dalšich lět Bože žohnowanje.

T.M.

Zapustarje pla fararja

We Wjerbne jo ta stara tradicija hyšći žywa: Zapustarje wogľadaju nejpperwej k wejsnemu fararjeju.

Skoda, až toš tu serbsku tradiciju njewoplěwaju wěcej we wjelich jsach Dolnje Łužyce. Lažy to na tom, až ta mložina njama wěcej zajma za cerkwju abo pšawu tradiciju, abo jo na tom ten NDRski ateistiski cas wina? Tegdy ga jo zapustojski pšešeg nawjedował pšecej FDJ-sekretar. Te case su Bogu žek dawno mimo.

Jadna pšicyna ga jo, až njejsu wšykne fary na jsach wěcej wobsajžone. Nažejomy se, až se to zasej raz pšeměnjio a sebjedruge wjaski raz Wjerbannarjow za pšiklad braš budu. Snaž teke ta susedna Borkojska Domowinska mložina? Borkojski farar Christian Popp ga se teke zajmujo za to serbske a jo južo wo tom prjatkował.

SIEGFRIED MALK

Zapustojski pšešeg ze 39 porami we Wjerbne lětosa srjež februara

Wjednica Wjerbańskeje mložiny Marlen Šymanojc pšityknjo zapustowy strusk wosadnemu fararjeju Berndu Puhlmannoju.

Foše: S. Malk

Wosadne popołodnje w Njeswačidle

Spodobna serbska zhromadnosć knježeše 18. februara na wosadnym popołodnju w Njeswačidle. Njedziwajcy špatneho wjedra bě so k temu swěrne serbske žro wosady na farje zešlo.

W spočatnym duchownym słowej pokaza Serbski superintendent Albert na wšelake situacije w čłowjeskim žiwjenju. Tute pak njeměli křescana zamylić, ale mamy w dowěrje na Bože słowo za prawy spóznaty puć dale kročić.

Ważny bě tehorunja přinošk bratra Handrija Wirtha wo džens hišće plačacych wustawkach sakskeje krajneje cyrkwe z lěta 1950. Rozloži při tym puć křescanstwa z jeho spočatkow přez wšelake doby do džensnišeho časa. Wšela-cy podachu temu wosobinske dopomnjenki.

Na něhdy serbske Njeswačidło dopomni přitomnych rozprawa ze starych Serbskich Nowin z meje lěta 1914. Při bohatym wobdželenju wobydlerstwa a wokolnych serbskich towarstwow poswjećio so tehdy chorhoj městneho serbskeho towarstwa „Jutrnica“. Drohotna chorhoj je so bohužel w šmjatkach wójny w nalěću 1945 bjez slědow zhubiła.

Mjez poskićenjemi so serbske spěwy a kěrlušy zanjesechu. Při tym zaklinča tež spěw wo ptačim kwasu, kiž bě přitomny bratr Helmut Běrgar w młodych lětach zbasnil.

Wutrobny džak za wšě přinoški kaž tež za přikładne čelne zastaranje.

ARNOŠT GROFA

Wosadne popołodnje w Bukecach

Na wosadne popołodnje 24. februara w Bukecach bě jenož mało poslucharjow do wosadneho doma přišlo. Tema, kak je so ewangelska cyrkej Němskeje za čas Hitleroweho knjejestwa wobarala so jako statna cyrkej etablěrować dać, pak wšitkich zajimowaše.

Elektriske tepjenje w rumnosći njebě w porjadku a nihtó z přitomnych so njewuzna. Spěwali tež njejsmy. To na druhi raz nachwatamy. Naša kantorka swječeše na samsnym dnju swoje 65. narodniny. Přejemy jej zbožo, žohnowanje wuměnk a wjele, wjele strowosće.

RUTHA

Wo nabožnym słowje k dnjej

Na přeprošenje Serbskeje ewangelskeje superintendentury běchu so 13. februara ewangelscy připowědarjo „Nabožneho słowa k dnjej“ na Michalskej farje zešli. Připóznaće tym, kiž so dalokeho puća bojeli njejsu. Přitomnaj běštaj tež redaktoraj Serbskeho rozhlósa.

Zawod do zeńdženja poda rozhlósownik Beno Bělk. Wuzběhny jónkrótnosć tajkeho wustupowanja serbskich lajkow we wobłuku němskeho rozhlósa. W podobnych němskich wusyłanjach rěča zwjetša kubłani teologoj abo přistajeni cyrkwe. Njedziwajcy toho ma Serbski rozhlós, džakowano swěrnej prócy rěčnikow, z tutym hižo 11 lět trajacym wusyłanjom poměrnje mało starosćow.

W dalšim rozpominachu so dotalne nazhonjenja a podachu so pokiwy a mysle za přichodne džělo. K tomu přepoda so superintendenturje kasety z wusyłanymi tekstami, kiž do trěbneho směra pokazuja. Zasada měla być, z jasnym wurěkowanjom krótkich sadow wšednje jenož jednu wosobinsku mysličku rozpominać. Njech so to ze sprawnej prócy wšěm dale a lěpje poradži.

A. GROFA

*Žohnowane
jutry přeje
wam
redakcija
Pomhaj Bóh*

„Serbske krajne sudnistwo“ zwotorhane

W Hodźiju je so před krótkim wuznamne městno serbskich stawiznow pominyło. W lětušich februarskich, poměrnje zymskich dnjach zwotorhachu ABM-ownicy z wulkej techniku w Hodźiju při dróze do Drježdžan w dole małeje Hodžijskeje rěčki starodawne rozpadowace twarjenje něhušeho Pječec kubla a korčmy. Tute twarjenje je nam znate jako „Serbske krajne sudnistwo“. Přez wje-

Zepěry na twarjenju škitachu zašle lěta pěšich a wobchad na Budysko-Drježdžanskej dróze. Fota: T. Malinkowa

Zachod do domskeho z dwora

le lětdžesatkow je nad zachodom do domu byla přičinjena drjewjana tafla z barbojće molowanym symbolom sudniskeje sprawnosće a ze skróšenym němskim napisom „D. K. A. z. St. W. P. L. Gr.“, štož rěka: „Des Könighen Amtes zu Stolpen Wendischer Pflege Landgericht“. Tafla je so wjacerkróć wobnowila a chowa so hižo něšto lět w farskej bróžni.

Twarjenje a tafla stej bytoj

wuznamnej pomnikaj, kotrež stej pokazaloj na sylnu serbsku substancu wot srjedźowěka hač do nowišich časow tu w Hodźiju a wokolinje. Bohužel stej nětko rozpadowaca twarska substanca a přez to wohrožena wěstota při hłownej dróze sebi wužadałoj, zo so twarjenje starodawneho „Serbskeho krajneho sudnistwa“ hač na dwumetrowsku murju zwotorha. Tam ma so tafla w přichodže derje škitana znowa připrawić. Hródze su dawno hižo spadnyli.

To je zawjazk pomnikoškitaj, ale tež nas wšitkich, wšako budže za pjeć lět Hodžij spominać na swoje tysacletne přenje naspomnjenje, jako

dosta so w lěće 1006 staroserbska twjerdžizna „Castellum Godobi“ w zwisku z darom krala Heinricha II. do wobsydstwa Mišnjanskeho biskopa Eida.

Chcemy sej z tym wuwědomić, kak bohate su stawizny něhdušeje rzy serbskeje Hodžijskeje wosady. Tu su skutkowali wuznamne serbske wosobiny, kaž bě to wudawaćel Lutheroweho Małeho katechizma Wjaćław Warichius abo serbski wučeny bur a polyglota Jan Gelski z Hnašec. Z wosady pochadza sławny přeložowar Michał Frencl, rodženy w Běčicach. Wosebje naspomnić ma so naš wulki wótčinc Jaroměr Hendrich Imiš, kotrehož narowny pomnik džensa hišće na Hodžijskim kěrchowje wuhla-

Pohlad z dwora na „Serbske krajne sudnistwo“

daš. Bóh dał, zo so nam jeho a dalše serbske narowne pomniki hišće dołho wuchowaja a so nihdy njezhubja. **JURIJ KNEBEL**

Pomhaj Bóh – spodobny časopis

Njeslušam do wašich zapisanych rjadow, serbscy ewangelscy wosadni. Tola so w minjenych lětach přiběrajo za narodne prócowanje ewangelskich Serbow we wobtuku cyrkwyje zajimowach a zajimuju. Wo tym wobhonjach so dotal njeprawidłownje w časopisu Pomhaj Bóh, sej jón kupuju. Po mnohim wahanju so skónčnje přewinych a jón wot nětka stajnje woteběram. Měrcowske wudaće přenje w svojim póstowym kašćiku nańdžech. Čehodla jenož tak dołho nutrkowne požadanje podušach?

Pomhaj Bóh je mi zajimawy a powučny powěstnik wo zašłym a tuchwilnym žiwjenju ewangelskich Serbow. Wón wažnje wudospołnja druhe serbske čišćeniny a Serbski

rozhlós. Serbski ewangelski časopis je tež wotewrjene wuhladko k Serbam Delnjeje Łužicy.

W měrcowskim wudaću so mi lubi, kak jednorje a zrozumliwje G. Gruhlowa džěćom powěda. Z nastawčka Kellojc mandželskeju z Hochozy prudži dostojna wotewrjenosć. Z jeju słowow „Wosobinsce njeje namaj lubo ...“ njehrozy žana wječba, ale je słyšeć wulkomyšlnje wodawanje. Nastawki A. Grofy tu a druhdže jenak rady čitam. Tak wutrobiće a přeswědčiwje a w njeskaženej ludowej maćeršćinje rěčeć móže jenož wědomy a nazhonity, tajki prawy serbski wjesny hospodar.

Ewangelscy Serbjaj smědža so z prawom nad svojim časopisom radować. Bych jim – a nětko tež sebi – dwutydžensce tajkeho přečelneho powědarja do domu chodźić přať. **SRB**

Z kubłanskeho dnja 2001

Wot rańšeho witanja hač k zawdaću „božemje“ běše naš serbski kubłanski dzeń derje poradžený a pozbudžowacy.

Započachmy z kemšemi. W přédowanju rozložil sup. Alberta hesło: Bože słowo je kaž wótry mječ – nic k zabíwanju, ale jako škit a wobora za wšěch, kotřiž wěrja do Božeho słowa, připowědženého wot Jezusa we wobrazu wo symjenju, kotřež schadža na dobrej pódže, ale tež mjez wóstami a černjemi. Bože kralestwo budže. My, ludžo, je njetwarimy, ale Bóh přez swoju lubosć. Kemšerjo swoju dowěru do tutoho připowědženja z nutrnym spěwanjom podšmórnychu.

Do wobjeda zhonichu poslušarjo wo wšelakich podawkach zašleho lěta a předewzaćach w nowym lěće.

Předstaji so młody Budyški wikar Jens Buliš. Jeho mjeno zjewi so hižo w serbskim wudaću Ochranowskich hesłow. Wón skutkuje tuchwilu we wosadze w Strowotnej studni w Budyšinje, pochadža z Lipska, je serbsce derje nawuknył a prócuje so serbsčinu nałožować a so

dale w njej wudospolnjeć. Ochranowske hesła so tež za lěto 2002 zaso wudadža. Tež hesło za lěto a tydženske hesła budu zapřijate. Nakład so ewentualnje zwyżi.

Pokročować budže so ze Słowom k dnjej w serbskim rozhłosu po zwučenym rozdžělenju: štyri měsacy wob lěto wot ewangelskich Serbow. Zhromadne džěło z katolskimi bratrami so dale powjedže. Na přenjejnjedželi meje budže zaso serbska konfirmacija w Budyšinje. Terminaj wulěta ze Serbskim busom a cyrkwinskeho dnja

Wopytowanje na kubłanskim dnju 19. februara w Budyšinje
Foto: T. Malinkowa

wozewji Měrcin Wirth. Nabožny tydžěn za serbske džěći budže zaso w Čechach.

Nazornje powědaše Trudla Malinkowa wo swojim džěle jako redaktorka Pomhaj Bóh. Manuskripty k njej dochadžeja w hornjo- a delnjoserbsčinje, w němčinje, pólsčinje, čěščinje a samo w jendželščinje. Druhdy je ćežko namakać prawy poměr nastawkow ze zašłosće a přitomnosće, ze wšěch kónčin Łužicy, z wobšěrnych a krótkich přinoškow. Namjet, hač njeby było radžotomne po wjele lětach wototowanje časopisa wobnowić, namaka přihłosowanje.

Sup. Albert rozprawješe wo zarjadowanjach po cyłej Hornjej Łužicy. Naliči wšě wosady, hdžež so přewjedzu serbske kemše a wosadne popoždnja (hlej deleka).

Popoždnju skedźbni farar Malink na situaciju w Delnjej Łužicy, nastatu přez založenje towarstwa PONASCHEMU. Pači rozestajenje z Domowinu serbsku zhromadnosć? Wotmolwa „haj“ runje tak kaž „ně“ by była spekulatiwna. Přece by wostało, zo by so namakał puć za zhromadne wustupowanje. Poradzi-li so wužiwanje delnjoserbskeje rěče wožiwić a rozšěrić, chcyli mytowarstwu přec wuspěšne skutkowanje. Přitomni móžachu sej wobhladać někotre wudaća „Serbskeho łopjena“ (přiłoha darmotnje so rozdawaceho tydženika „Märkischer Bote“), wudateho wot towarstwa PONASCHEMU.

Posledni přinošk bě předstajenje filmow wo wulěće Serbskeho busa 2000 a cyrkwinskeho dnja w Minakale. Džak filmowarjam. Džak wšitkim organizatoram. Džak wšitkim wobdžělnikam. Bych so chcyła ze wšěmi bórce a rady zaso zetkać.

RUTHA

Rozprawa na lěto 2000

Dotalne džěła su so dale wjedli. Pomhaj Bóh so prawidłownje wudawaše ze změnu w redakciji a we wudawaćelstwje a z rozšěrjenym wobjimom wotspočatkalěta 2000. W rozhłosu wusylaše so nutrnosć kóždru druhu njedzelu, rańše nabožne słowo wuhotowachu lajkojo štyri měsacy. Kubłanski dzeń wotmě so na Michałskej farje. Nabožina podawaše so hač do kónca šulskeho lěta w jednejskupinje Serbskeje zakładneje šule w serbskej rěči. Tuchwilu podawa so němsce w pjeć skupinach zakładneje a srjedźneje šule. Młodostnaj buštaj serbsce konfirměrowanaj. Štyrjo šulerjo wobdžěla so na serbskej resp. dwurěčnejske

ćerskej wučbje. Ekumeniskej nutrnosći přewjedžešće so na zjězdze Serbow w Slepom a k zahajenju noweho šulskeho lěta w Budyšinje. Čezišćo džěła bě zaso zhromadženje Serbow we wosadach. W sakskej cyrkwi su so přewjedli:

Bart: dwoje kemše a dvě wosadne popoždni,
Budestecy: 11 kemšow,
Budyšin: kemše mēsačnje a na wulkich swjatych dnjach, jedne křicizna, konfirmacija dweju młodostneju,
Budyšink: jedne kemše
Bukecy: jedne kemše, tři wosadne popoždnja,
Drježdžany: štyri wosadne popoždnja,
Hodžij: štyri wosadne popoždnja,

Hrodzišćo: štyri wosadne popoždnja we Wuježku,

Hučina: dvě wosadne popoždni,

Malešecy: dvě wosadne popoždni a jedne dwurěčne kemše,

Minakal: štyri wosadne popoždnja, serbski cyrkwinski dzeń,

Njeswaćidło: štyri wosadne popoždnja,

Poršicy: pjeć kemšow,

Rakecy: dwoje serbske a jedne dwurěčne kemše.

W šleskej cyrkwi wotměwachu so:

Běla Woda: štyri wosadne popoždnja,

Delni Wuježd: štyri wosadne popoždnja,

Klětno: pjeć wosadnych popoždnow,

Kulow: jedne dwurěčne kem-

še w Kulowje, tři serbske kemše w Spalach,

Łaz: štyri wosadne popoždnja,

Nowe Město: štyri wosadne popoždnja,

Slepo: tři wosadne popoždnja, ekumeniska nutrnosć a dwurěčne kemše na zjězdze Serbow,

Wochozy: tři wosadne popoždnja, jedne kemše w Sprjowjach,

Wojerecy: jedne kemše we Wojerecach, jedne wosadne popoždno w Brětni, w Židzinom, w Čisku a na Horach.

Nimo superintendentury je tež Serbske ewangelske towarstwo tójšto džěła wukonjało. Wšitkim, kiž su na kajkežkuli wašnje w zašłym lěće na dobro ewangelskeho serbstwa džěłali, so wutrobne džakuju. **S. ALBERT**

Wo Lubijskej horje

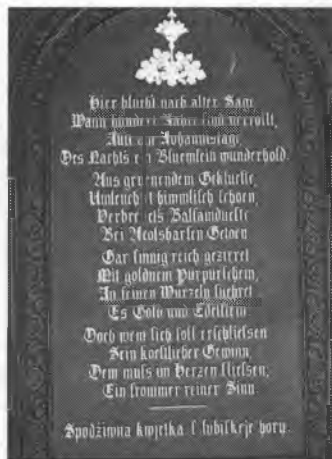
Wosebite podeńdzenja, nječnutřkowneho abo wonkowneho razu, stanu so nam njerědko na wosebitych městnach. W sylnišej měrje hač my džensniši nazhonichu to ludžo w starych časach, hdyž běchu hišće wotwisniši wot přirody a wotewrjeniši za nje-wšědne zjawy. Tajke městno dźiwnych podeńdzenjow je Lubijska hora. Jeje mócnny dwójny wjerch pozběhuje so wysoko nad dolinu Lubaty, po kotrejž matej město a hora swoje mjeno. W knize serbskich powěšćow, wudatej wospjet w serbskim nakładnistwje, jednaja samo štyri powěšće wo Lubijskej horje.

Ale tež džensa je pućowanje na tutu horu wosebite dožiwjenje. Rjanosće přirody wotkryja so tomu, kiž je zwólniwy je widzieć. Daloki wuhlad po kraju maš wosebje ze 125 lět

stareje wěže, kotraž je – připódla prajene – přeni twar na swěće, kiž nastaj z předzhotowjenych dźelow. Spoznaješ tež rany w krajinje, nadměrnje šěroke dróhi, twarjene za chwatk našich dnjow, runje tak kaž wuhenje Hamora a Wochoz, pódla kotrychž wupřestrěwaja so wuhlowe jamy.

Za toho, kiž so za Serbow zajimuje, pak skići hora hišće wjace. Na hakle njedawno wuběrnyje ponowjenej wěži namakaš serbski napis. Je to najbóle južnowuchodne zjawne napismo w serbskej rěči scyła. W starym frakturnym pismje je tam čitać rjenje do železa late a pozłočane nadpismo powěšće: „Spodzíwna kwětka z Lubijskej hory“. Tež tehdyši serbski Lubijski farar Pětr Łahoda je na pobóčnej scěnje wěže

naspomnjeny. Zo bě wón serbski farar, so wosebiće njepřaji, bě to najskeře samozrozumliwe. Džensa drje jenož hišće najstarši Lubijčnjowědźa, zo běchu w Lubiju něhdy prawidlownje serbske kemše. Mało znate je tež wo serbskich spěwanskich swjědzenjach, kiž so tu něhdy

Serbske napismo na wěži Lubijskeje hory

Foto: T. Malinkowa

wotměwachu. Hódno by było, to raz bliže přeslědźić. Sym sej wěsty, zo stej wosada a město wotewrjenej za swoje serbske stawizny.

Tola wróćmy so k wěži. Na jeje najwyším wuhladku móžeš čitać do koporowych tafłow zaryte mjena wsow a městow, kiž wottud widziš. Mjez druhim steji tam napisane „Krischa“, něhdyše němske mjeno wsy Křišowa pola Wósporka, kotraž je so w nacistiskim času přemjenowawa na „Buchholz“ a džensa hišće takle rěka. Je drje to jeničke zjawne městno, hdžež hišće zhoniš jeje stare słowjanske mjeno. Hdyž so rozsudźiće za pućowanje na horu, tak zeńdže so wam snadź kaž mi a zetkaće připadnje ludži z Wósporskich kónčin, kotrymž móžeće wujasnić, što „Krischa“ woznamjenja.

CHRISTIAN KESSNER

Z Wóslinčanskeje wosady

Na 22. swjědženju serbskeje poezije w oktobru zašeho lěta počesćichmy serbskeho basnika Jana Wałtarja, kiž skutkowaše mjez druhim tež jako dobry předar a farar we Wóslinku. W rjedže „Serbska poezija“ piše Kito Lorenc wo Wałtarju: „Njesprócnije so tu zasadźowaše za serbsčinu w šuli a za serbske burstow ...“ Haj, Wóslinčanska wosada běše kónc 19. lěstotka přewažnje hišće serbska.

A džensa? Jako w léce 1958 jako tehdomniši student pedagogiki mějach pišać swoje eksamenske dźěło, wuzwolich sej temu „Wysoka, wokřes Kamjenc, wjeska na kromje serbskeho rěčneho pasma“. Wšako běch tehdom – rodzeny Jitrowčan – we Wysokej doma. Wysoka leži we Wóslinčanskej wosadze. Hižo mjeno Wysoka pokazuje na to, zo je wjeska była něhdy słowjanske, serbske sydlišće. W „Danjowym registrje klóštra Marijna Hwězda“ zwěšćich, zo leži wjeska „po karće Bartolo-

meja Scultetusa z lěta 1593 w serbskim rěčnym pasmje“.

Z Wysokeje pochadza tež po wšěm zdaću najstarši Serb. Tak namakach w serbskej protyce z lěta 1937 nastawk „Najstarši Serbja“. Tam rěka: „Jedyn z najstaršich, kiž su hdy žiwi byli,

Boži dom we Wóslinku

Foto: T. Malinkowa

běše Jan Křescijan Kowař. Wón wumřě 10. nowembra 1796 w zastaranu w Hubertusburku w starobje 106 lět,

7 mėsacow a 19 dnjow. Běše so jako syn chudeho knježeho wowčerja we Wysokej pola Kamjenca narodźił, a je wot svojich dźěćacych lět sem přeco najkrućišo dźělać dyrbał. Při kóždym wjedrje dyrbyeše na robotu chodźić. Ženje njeje k tomu přišoł, sebi sam někajki statok kupić. Hdyž běše so woženil, wotnaja sebi žiwosć a na tej je so hódny drěł, zo by so jenož někak zežiwić móhl ... Trójce je so woženil, ale wšitke tři mandzelske wumrěchu jemu. Jenož dvě dźěći jeho přežiwještej ... Při svojim čezkim robočanskim dźěle běše přeco jara skromnje žiwy był. Wón ani njekurješe ani njepiješe. Měješe měrnju, spokojnu a bohobjaznu mysl ... Jan Kowař je z dopokazmom za to, zo čłowjekej ničo bóle njetyje hač skromnosť, pilnosť a pobožnosť.“

Tež scěhowacy podawk z Wysokeje chcu podać zajimawosće dla. W léce 1658 narodźichu so we Wysokej štwórniki. Tu wučah z „Cyrkowsko-wosadneho łopjena za Saksku“. W čisle z měrca

1936 čitamy: „Zajimawy je zawěsće scěhowacy zapisk z křćenskeho registra lěta 1658: W juniju narodźichu so wowčerjej we Wysokej štyri dźěći, z nich staj jedyn syn a jedna dźowka pak dóstałoj jeničke nuzowu křćěncu, tamneju hólcow pak wukřćichu; najstaršeho mjeno wachu Michała, najmlódšeho Jana, při čimž je přeni na druhu dzeń a mlódši na třěćim dnju wumřěł.“

Njedawno pobych we Wóslinku, pobjesadowach z něćišim fararjom Brause a wobhladach sej rjanu cyrkej, w kotrejž skutkowaše jako posledni serbsce rěčacy duchowny knjez farar Wičežk. Namakaš tam cyły rjad serbskich napisow. Tak čitamy pod přewšo rjanym wołtarnym wobrazom serbske hrono „Pójće, přetož wšitko je hotowe!“ a pod wulkimi pišćelemi je w zlotych starych pismikach napisane „Čzescz budž Bohu we wysokosczi!“

Wóslinčanska wosada – něhdy předewšěm serbska – je džensa bohužel dospołnje němska. **JANDYTAR HAJNK**

Powěsće

Budyšin. W februaru je so Maćica Serbska wobročila na cyrkwinske předstejičerstwa w Bukecach, Ketlicach a Hbjelsku z próstwu, wuchować narowne pomniki wu- znamnych serbskich wosobinow. Jedna so wo synnje wo- hroženej pěškowcowej plaće přeložerjow přenjeje serbskeje biblije, fararja Jana Wawera w Bukecach a fararja Mateja Jokuša w Hbjelsku, kaž tež wo swójbný row Nosačanskeho fararja a kěrlušerja Michała Domaški w Ketlicach.

Miloraz. W kruhu swojeje swójbywoswjeći 18. februara knjeni Hana Kruparjowa w Milorazu swoje 101. narodniny. Čas žiwjenja je jubilar- ka chodžila w Slepjanskej serbskej drasće a je z tym drje najstarša Serbowka cyłeje Łužicy, kiž nosy wšědnje serbsku drastu. Narodninar- ka ma dvě dźowce, pjeć wnučkow a šěsć prawnučkow.

Gołkojce. Njedźelu, 25. februara, swjećeše předar Juro Frahnow w Gołkojcach delnjoserbsku Božu službu. Wobdžěliło je so 18 kemšerjow.

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow

WUDAWAČELEJ: Serbski wosadny zwjazk, Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z. t., Čornobohska/Czornebohstraße 12, 02625 Budyšin/Bautzen

HŁOWNY REDAKTOR: Superintendent Siegfried Albert, Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/481280)

ZAMOLWITA REDAKTORKA: Trudla Malinkowa, Goethow/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711)

ČISĆ: Serbska čišćernja
Postvertriebsnummer: F 13145
ZHOTOWJENJE A ROZŠĚRJENJE: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen
PŘINOŠKI A DARY: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

POMHAJ BÓH wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud. Lětny abonement płaći 16 hriwnow.

Hodźij. Mjez 26. a 27. februarom zadobychu so paduši do Hodzijskeje cyrkwy. Pokradnychu křćenske sudobje z cyna, wolijowu mólbu, na kotrejž je Jezusowa poslednja wječer předstajena, kaž tež 10 hriwnow a njebozowu mašinu. Cyłkownje je so něhdže 4 000 hriwnow škody načiniło.

Budyšin. 14. zeńdženje fachoweho džěłoweho kruha domizniskich slědzerjow a wjesnych chronistow, kotrejž wotmě so 1. měrca w Serbskim domje, bě cyle wěnowane cyrkwiskim a serbskim temam. Po filmje Konrada Herrmanna „Der Graf von Z.“ přednošowaše něhdžiš Hodzijski farar Karl Pietsch wo žiwjenju Zinzendorfa, pokazujo při tym wosebje na jeho skutkowanje mjez Serbami. Přizamkny so přednošk Trudle Malinkoweje wo serbskich wupućowarjach.

Saksko-Anhaltska. W Saksko-Anhaltskej matej so w blišim času založić dvě nowej awtodróhowej cyrkwi, přenja w Hohenwarslebenje při A 2, druha w Brumby při A 14. Cyłkownje je tuchwilu w Němskej 18 awtodróhowych cyrkwjow, z toho 5 eku- meniskich, 7 ewangelskich a 6 katolskich.

Zhorjelc. Na zahajenju 8. darowankeje akcije „Nadžija za wuchodnu Europu“ njedźelu, 4. měrca, w Lutherowej cyrkwi w Zhorjelcu skutkowachu tež Slepjanske kantorki sobu. Dupołdnja na swjedźenskeje Božej službje zběrachu kolektu, popołdnju wustupichu we wulkim zakónčacym koncerće.

Dary

W februaru je so darilo za Serbsku superintendenturu 20 hr a za Pomhaj Bóh 30 hr a trójce 50 hr. Na serbskim kubłanskim dnju w Budyšinje je so nazběrało 705 hr, po zarunanju wudawkow zwosta 445 hr za serbske zaměry. Bóh žohnuj dary a darcjelow.

Přeprašujemy

- 01.04. – 5. njedźela w póstnym času**
9.00 hodź. dwurěčne kemše w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)
11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (sup. Albert)
13.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (sup. Albert)
- 13.04. – čichi pjatk**
9.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Rakecach (sup. Albert)
11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (farar Malink)
14.30 hodź. Bože wotkazanje w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)
- 16.04. – 2. dzeń jutrow**
9.00 hodź. kemše w Bukecach (sup. Albert)
9.30 hodź. delnjoserbske kemše w Picnju (předar Frahnow)
11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (sup. Albert)
- 19.04. – štwórtk**
14.00 hodź. wosadne popołdnje w Bělej Wodze (sup. Albert)
- 21.04. – sobota**
14.00 hodź. wosadne popołdnje w Hućinje (sup. Albert)
- 22.04. – 1. njedźela po jutrach**
8.30 hodź. kemše w Minakale (sup. Albert)
11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (farar Malink)
15.00 hodź. wosadne popołdnje we Łazu (sup. Albert)
- 28.04. – sobota**
14.30 hodź. wosadne popołdnje w Delnim Wujězdze (sup. Albert)
- 29.04. – 2. njedźela po jutrach**
10.30 hodź. kemše w Spalach (sup. Albert)
14.00 hodź. wosadne popołdnje w Njeswaćidle (sup. Albert)
- 06.05 3. njedźela po jutrach**
10.00 hodź. kemše z konfirmaciju a Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)
11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (sup. Albert)
13.30 hodź. kemše w Budestecach (sup. Albert)